

ESMÂ-İ HÜSNÂ İLE MÜNÂCÂT VE ED-DİMYÂTÎ'NİN MANZUM MÜNÂCÂTI

Invocation With Esmâ-i Hüsnâ And The Poetical Invocation By ed-Dimyati

Kenan DEMİRAYAK*

Öz

Esmâ-i hüsnâ Allah'ın isimleri için kullanılan bir tabir olup, ismin çoğulu olan esmâ (أَسْمَاء) kelimesi ile "güzel, en güzel" anlamındaki hüsnâ (حَسَنَى) kelimesinden oluşur. Kur'an'da esmâ-i hüsnâ terkihi dört ayette yer alır. Esmâ-i hüsnânın sayısı Ebû Hureyre'den nakledilen hadise dayanılarak doksan dokuz olarak belirlenmiştir. Esmâ-i hüsnânın anlamını şerh ve izah eden pek çok mensur eserin yanı sıra, şairler de bu güzel isimlerle Allah'a münâcâta bulunmuşlardır. Bu çalışmada esmâ-i hüsnâ hakkında bilgi verilmiş ve ed-Dimyâtî'nin manzum esmâ-i hüsnâ'sı Türkçeye çevrilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Esmâ-i hüsnâ, Münâcât, ed-Dimyâtî.

Abstract

Esmâ-i Hüsnâ is a term used for names of Allah, and consists of word "esma" which is the plural form of "name", and word "hüsnâ" which means beautiful, the most beautiful. In Quran, the phrase Esmâ-i hüsnâ takes place in four verses. The number of Esmâ-i hüsnâ is determined as ninety nine, on the basis of the hadith recounted from Ebu Hureyre. As well as many prose works, which explain and annotate the meaning of Esmâ-i hüsnâ, the poets also invoke to Allah with these beautiful names. In this study, information about Esmâ-i hüsnâ is given, and Esmâ-i hüsnâ, the poetical work by ed-Dimyati is translated into Turkish.

Keywords: Esmâ-i hüsnâ, Invocation, ed-Dimyâtî.

GİRİŞ

Esmâ-i Hüsnâ Allah'ın isimleri için kullanılan bir tabir olup, ismin çoğulu olan esmâ (أَسْمَاء) kelimesi ile "güzel, en güzel" anlamındaki hüsnâ (حَسَنَى) kelimesinden oluşan esmâ-i hüsnâ (الأَسْمَاءُ الْحَسَنَى) terkihi Kur'an-ı Kerîm ve Hadîs-i Şeriflerde Allah'a nispet edilen isimleri ifade eder. Esmâ-i hüsnâ terkihinin, geniş anlamıyla Kur'an ve

* Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü, kdmryk@atauni.edu.tr.

hadiste geçen bütün isimleri kapsamakla birlikte terim olarak daha çok doksan dokuz ismi içerdiği kabul edilir.

Esmâ-i hüsnâ terkinde yer alan hüsnâ kelimesi “güzel” mânâsında sıfat veya “en güzel” anlamında ism-i tafdîl sayılmıştır.

Esmâ-i hüsnâ bilgisi, Allah-âlem ilişkisine ışık tutması ve sonuçta Allah’ı tanıması açısından önem taşımaktadır. Evrenin bir parçasını oluşturan insan, aklı istidlâlleri yanında gönül hayatı bakımından da yaratıcı ile münasebet kurmak ihtiyacıdır. Bu münasebetin sağlanmasında esmâ-i hüsnânın vazgeçilmez bir rolü vardır.¹

Kur’an’da Esmâ-i hüsnâ terkinde dört ayette yer alır. Bu dört ayetin ilki Allah’ın esmâ-i hüsnâsı bulunduğunu, kendisine onlarla dua edilmesi gerektiğini ifade eden el-A’râf Suresi’nin “*En güzel isimler (el-esmâü’l-hüsnâ) Allah’ındır. O halde O’na o güzel isimlerle dua edin*” mealindeki 180. Ayeti; ikincisi Tâhâ Suresi’nin tevhid akîdesini vurgulayan “*Allah kendisinden başka ilâh olmayandır. En güzel isimler O’na mahsustur*” mealindeki 8. Ayeti; üçüncüsü İsrâ Suresi’nin “*De ki: İster Allah deyin, ister Rahman deyin. Hangisini deseniz olur. Çünkü en güzel isimler O’na hastır*” mealindeki 110. Âyeti; sonuncusu ise Haşr Sûresinin “*O, öyle Allah’tır ki, O’ndan başka tanrı yoktur. Görülmeyeni ve görüleni bilendir. O, esirgeyendir, bağışlayandır. O, öyle Allah’tır ki, kendisinden başka hiçbir tanrı yoktur. O, mülkün sahibidir, eksiklikten münezzehdir, selâmet verendir, emniyete kavuşturandır, gözetip koruyandır, üstündür, istediğini zorla yaptıran, büyüklükte eşi olmayandır. Allah, müşriklerin ortak koştukları şeylerden münezzehdir. O, yaratan, var eden, şekil veren Allah’tır. En güzel isimler O’nundur. Göklerde ve yerde olanlar O’nun şânını yüceltmektedirler. O, galiptir, hikmet sahibidir*” mealindeki 22-24. Ayetleridir.

Esmâ-i hüsnânın sayısı hakkında ilk akla gelen şey, sayıyı doksan dokuz olarak belirleyen ve Müslümanlar arasında meşhur olan hadistir. Ebû Hureyre’den nakledilen hadisin meâlî şöyledir: “*Allah’ın doksan dokuz –yüzden bir eksik- ismi vardır. Bunları ezberleyip sayan cennete girer*”.²

et-Tirmizî rivayetinde yer alıp yaygınlık kazanan esmâ-i hüsnâ, rivayet edildiği sıraya göre şunlardır: Allah, Rahmân, Rahîm, Melik, Kuddûs, Selâm, Mü’min, Müheymin, Azîz, Cebbâr, Mütekebbir, Hâlik, Bârî, Musavvir, Gaffâr, Kâhâr, Vehhâb, Rezzâk, Fettâh, Alîm, Kâbîd, Bâsit, Hâfid, Râfî, Mu’iz, Muzil, Semî, Basîr, Hakem, Adl, Latîf, Habîr, Halîm, Azîm, Gafûr, Şekûr, Alî, Kebîr, Hafîz, Mukîr, Hasîb, Celîl, Kerîm, Rakîb, Mucîb, Vâsî, Hakîm, Vedûd, Mecîd, Bâ’is, Şehîd, Hak, Vekîl, Kavî, Metîn, Velî, Hamîd, Muhsî, Mübdî, Mu’îd, Muhyî, Mümîr, Hay, Kayyûm, Vâcid, Mâcid, Vâhid, Samed, Kâdir, Muktedir, Mukaddim, Muahhir, Evvel, Âhir, Zâhir, Bâtın, Vâlî, Muteâlî, Ber, Tevvâb,

¹ Esmâ-i hüsnâ hakkında geniş bilgi ve bibliyografya için bkz. Bekir Topaloğlu, “Esmâ-i Hüsnâ”, *DİA*, XI, 404-418.

² et-Tirmizî, *el-Câmi’u’s-sahîh, Kitâbu’d-de’avât*, hadis no: 3506.

Müntakim, Afuv, Ra'ûf, Mâlikü'l-mülk, Zü'l-Celâl ve'l-ikrâm, Muksit, Câmi', Ganî, Muğnî, Mânî', Dâr, Nâfi', Nûr, Hâdî, Bedî', Bâkî, Vâris, Reşîd, Sabûr.³

Arap olmayan Müslüman milletler de kendi dilleriyle Allah'a isim ve sıfatlar nispet etmekte, bunlarla dua ve niyazda bulunmaktadırlar. Türkler'in İslâmiyet'i kabul etmelerinden sonra başta "tanrı" ve "çalap" olmak üzere eskiden kullandıkları bazı isimleri kullanmaya devam ettikleri, daha sonra Farsça'nın tesiriyle bunlara "hudâ" vb. isimleri de ilâve ettikleri bilinmektedir. Türk edebiyatındaki manzum esmâ-i hüsnâlar üzerinde bir çalışma yapan Halil İbrahim Şener, doksan dokuz ismin dışında Türkçe'de kullanılan altmışaltı ismin listesini vermiştir.⁴

Kaynakların belirttiğine göre II/VIII. yüzyıldan itibaren doğrudan doğruya Kur'an-ı Kerim'den doksan dokuzluk esma-i hüsnâ listeleri çıkarma denemeleri yapılmıştır. Meselâ esmâ-i hüsnânın etimolojisiyle ilgili müstakil bir eser kaleme alan Ebu'l-Kâsim ez-Zeccâcî (öl. 340/951), Ebû Zeyd el-Ensârî'nin (öl. 215/830) Kur'an'dan çıkardığı ve Süfyân b. Uyeyne'nin de tasvip ettiği doksan dokuzluk bir listeyi sûreleriyle birlikte vermiştir.⁵ Günümüze kadar ulaşan müstakil esmâ-i hüsnâ eserlerinin ilki lugat ve nahiv âlimi Ebû İshâk ez-Zeccâc'a (öl. 311/923) ait *Tefsîru esmâillâhi'l-hüsnâ* (nşr. Ahmed Yûsuf ed-Dekkâk, Dımaşk-Beyrut, 1395/1975)'dir. Kur'an ve Sünnet'teki kullanımlar dâhil olmak üzere Arap dilinin gramer ve lugat özelliklerine dayanılarak kaleme alınan bu eseri, müellifin talebelerinden Ebu'l-Kâsim ez-Zeccâcî (öl. 340/951)'nin aynı nitelikteki kitabı *İştikâku esmâillâh* (nşr. Abdulhuseyn el-Mubârek, Beyrut, 1406/1986) takip etmiştir. Esmâ-i hüsnâ ile ilgili müstakil telifler içinde Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyn el-Beyhakî (öl. 458/1065)'nin *Kitâbu esmâillâhi ve's-sifât* (Takdim: Muhammed Zâhid el-Kevserî, el-Mektebetu'l-Ezheriyye li't-turâs/Kahire, tsz.)'ı; Ebu'l-Kâsim Abdulkarîm el-Kuşeyrî (öl. 465/1072)'nin *Şerhu'l-esmâi'l-hüsnâ* (Beyrut, 1406/1986)'sı; el-Gazzâlî (öl. 505/1111)'nin *el-Maksadu'l-esnâ fi şerhi esmâillâhi'l-hüsnâ* (nşr. Muhammed Osman el-Haşet, Kahire, 1404/1984)'sı; İbn Berrecân Ebu'l-Hakem Abdusselâm b. Abdirrahmân b. Muhammed el-İşbilî el-Endelûsî (öl. 536/1141)'nin *Şerhu'l-esmâi'l-hüsnâ* (I-II, nşr. Ahmed Ferîd el-Mizbedî, Beyrut, 2010)'sı; Ebû Bekr İbnu'l-Arabî (öl. 542/1147)'nin *el-Emedu'l-aksâ fi şerhi esmâillâhi'l-husnâ ve sifâtihi'l-ulâ* (I-II, nşr. Abdullah et-Tevrâtî-Ahmed Arrûbî, Rabat, 1436/2015)'sı; Fahrüddîn er-Râzî (öl. 606/1209)'nin *Levâmi'u'l-beyyinât Şerhu esmâillâhi Te'âlâ ve's-sifât* (Mısır, 1323)'ı; Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî (öl. 671/1272)'nin *el-Kitâbu'l-esnâ fi şerhi esmâillâhi'l-hüsnâ* (I-II, nşr. Muhammed Hasan Cebel-Târik Ahmed Muhammed, Tanta, 1416/1995; Beyrut, 1426/2005)'sı ilk akla gelen eserlerdir. Allah'ın isimlerini birer birer izah ve şerh etmeyi amaçlayan bu eserler mensurdur.

Edebiyatta esmâ-i hüsnâ konusuna gelince; Esmâ-i hüsnânın yüzlerle ifade edilecek kadar çok oluşu İslâm ilâhiyyatı alanında zengin bir malzeme oluşturmuş, kulun dua, niyaz ve zikirlerle Allah'a yaklaşmasına yardımcı olmuştur. Bu nedenle çeşitli dergâhlarda yapılan dua ve zikirlerde esmâ-i hüsnâ ile hem mensur hem manzum

³ et-Tirmizî, *el-Câmi'u's-sahîh*, *Kitâbu'd-de'avât*, hadis no: 3507.

⁴ Halil İbrahim Şener, *Türk Edebiyatında Manzum Esmâü'l-hüsnâlar*, s. 45-47.

⁵ ez-Zeccâcî, *İştikâku esmâillâh*, s. 21.

şekilde tevessül⁶ ve münâcâtta⁷ bulunduğu gibi çeşitli dergâhlarla ilişkisi bulunan mutasavvıf ya da mutasavvıf olmayan birçok şairin esmâ-i hüsnâ ile manzum münâcâtlarda buldukları görülür. Esmâ-i hüsnâ hakkında mensur ve manzum olarak kaleme alınmış, bu isimleri izahı amaçlayan birçok eser bulunmakla birlikte, şairlerin esmâ-i hüsnâ ile münâcâtları ayrı bir konuyu oluşturmaktadır. Şairler bu münâcâtları nazmederlerken esmâ-i hüsnâdan şifa amacıyla da faydalanabileceklerini, bu isimler vasıtasıyla sıkıntılardan kurtulup dileklerine kavuşacaklarını ummuşlar, bazı isimlerin özel tesirleri olabileceğini kabul etmişlerdir.

Her ne kadar esmâ-i hüsnâ tarzında nazmedilmemiş de olsa, el-Bûsîrî'nin Kasîdetu'l-burde/bur'e'si bu amaçla nazmedilmiş şiirlerin en güzel örneklerinden biridir. Bu tür şiirlerde esas hedef Allah'a yakarış, dua ve niyaz olup, samimiyet, heyecan, coşku ve lirizm ön planda bulunduğundan, bu şiirlerin bir kısmında sanatsal bir hedefin gözetilmediğini, diğer şiir türlerinde olduğu kadar edebî sanatlarla düşkünlük görülmediğini, sanatsallığın daha çok ikinci planda kaldığını, ancak şiirlerin tamamen sanattan yoksun da olmadığını belirtmek gerekir.

Esmâ-i hüsnâ geleneği, ilk Müslüman olmaları nedeniyle başlangıç itibarıyla Arap edebiyatında görülmektedir. İslam'ın başlangıcından itibaren şairler şiirlerinde Allah'ın Rahmân, Rahîm, Gafûr, Gaffâr gibi isimlerini sıklıkla kullanmakla birlikte, Esmâ-i hüsnâ ile münâcât tarzının tahminen V/XI. Yüzyılda Ebû İmrân el-Fâsî (öl. 430/1039)⁸ ile başladığını söylemek mümkündür. Adı geçen şair

بَدَأْتُ بِبِسْمِ اللَّهِ فِي أَوَّلِ السَّطْرِ فَأَسْمَأُوهُ حِصْنٌ مِّنِّي مِّنَ الضَّرِّ

⁶ Sözlükte "bir aracı vasıtasıyla maddî veya mânevî derecesi yüksek birine yaklaşmayı arzu etmek; iyi amellerle Allah'a yaklaşmayı ummak" anlamındaki vesl kökünden türeyen tevessül bir Müslümanın işlediği sâlih amelleri, Hz. Peygamber'i yahut velîleri vesile yaparak Allah'a yakın olmaya çalışmasını ifade eder. Tevessül hakkında geniş bilgi için bkz. Yusuf Şevki Yavuz, "Tevessül", *DİA*, XII, 6-8.

⁷ Sözlükte "fısıldamak" anlamındaki necv kökünden türeyen münâcât "fısıldaşmak ve bir sırı paylaşmak" demektir; genellikle "yalvarmak, yakarmak, dua ve tazarruda bulunmak" mânâsında kullanılır. Edebiyat terimi olarak daha çok Allah'a yakarış maksadıyla yazılmış manzum ve mensur eserleri ifade eder. Münâcât hakkında geniş bilgi için bkz. Muhsin Macit, "Münâcât", *DİA*, XXXI, 563-565.

⁸ Mâlikî mezhebinin önemli şahsiyetlerinden biri olan Ebû İmrân Mûsâ b. İsâ b. Ebî Hâc el-Gafcûmî el-Fâsî 356/976 yılında Fas'ta dünyaya geldi. Murabıtlar döneminin önemli fikir adamlarından biri oldu. Kayravan'a yerleşti ve öğrenci yetiştirdi. Hayatı hakkında geniş bilgi için bkz. İbn Beşkuvâl, *es-Sıla*, II, 577-578 (1337. Biyografi); ed-Debbâğ, *Me'âlimu'l-îmân fi ma'rifeti ehli'l-Kayravân*, III, 160-164 (282. Biyografi); İbn Ferhûn el-Mâlikî, *ed-Dîbâcu'l-muzheb fi ma'rifeti a'yâni ulemâi'l-mezheb*, II, 337-338; Mahlûf, *Şeceretu'n-nûri'z-zekîyye fi tabakâti'l-mâlikîyye*, I, 158 (312. Biyografi); el-Kindî, *el-Vulât ve'l-kudât*, s. 119-120; Abdullah Kennûn, *Zikreyâtu meşâhîri ricâli'l-Mağrib*, I, 188-204.

Şeklinde başlayan ve 27 beyitten oluşan şiirinde esmâ-i hüsnâ ile münâcâtta bulunmaktadır. Takip eden dönemlerde Abdulkâdir Geylânî (öl. 561/1166)⁹, Şemsuddîn ed-Dimyâtî (öl. 921/1515)¹⁰, Abdulganî en-Nâblusî¹¹ (öl. 1143/1731), Mustafa el-Bekrî es-Siddîkî (öl. 1162/1749)¹², Ahmed ed-Derdîr¹³ (öl. 1201/1786), Muhammed b. Budeyr (öl.

⁹ Kadiriyye tarikatının kurucusu Muhyiddîn Ebû Muhammed Abdulkadir b. Ebî Sâlih Mûsâ Zengîdost el-Geylânî 470/1077 yılında Hazar denizinin güneybatısındaki Gîlân eyalet merkezine bağlı Neyf köyünde doğdu. Arapça'da "el-Cîlî, el-Cîlânî", Farsça'da "Gîlî, Gîlânî", Türkçe'de ise "Geylânî" şeklinde telaffuz edilen nisbesiyle şöret buldu. Devrin tanınmış zâhid ve sûfîlerinden Ebû Abdillâh es-Savmaî'nin kızı olan annesi Ummu'l-Hayr Emetu'l-Cebbâr Fâtîma'nın da kadın velîlerden olduğu kabul edilir. Geniş bilgi ve bibliyografya için bkz. Süleyman Uludağ, "Abdülkadir-i Geylânî", *DİA*, I, 234-239. Münâcât için bkz. *Dîvânü Abdilkâdir el-Cîlânî*, s. 127-139; *Ahmed Ziyauddin Gümüşhanevî, Mecmû'atu'l-Ahzâb*, III, 575-579; İsmâil b. es-Seyyid Muhammed Saîd el-Kâdirî, el-Fuyûdâtü'r-rabbâniyye fi'l-meâsir ve'l-evrâdi'l-kâdiriyye, s. 47-52.

¹⁰ Burada manzumesinin metin ve çevirisi verilecektir.

¹¹ Sûfî, fakih, edip ve şair Abdulganî b. İsmâil b. Abdilganî b. İsmâil en-Nâblusî 1050/1641 yılında Dımaşk'ta dünyaya geldi. Köklü bir ulemâ ailesine mensuptur. Dedelerinden İbrâhîm b. İsmâil, Kudüs'ten Nablus'a göç ederek bir süre burada kaldıktan sonra Dımaşk'a geldiğinden aile Nablusî nisbesiyle anılmıştır. Babası tanınmış bir âlimdir. Yirmi yaşlarında iken Emeviyye Camii'nde ders vermeye başladı. Velîlerin kabirlerini ziyaret etmek ve hac farîzasını yerine getirmek amacıyla seyahate çıkan Nablusî 1100/1688-89 yılında Lübnan'a (Ba'lebek, Bikâ'), ertesi yıl Kudüs ve Halîlürrahman'a, 1105/1693'te Filistin, Mısır ve Hicaz'a, 1112/1700'de Trablus'a gitti. 1115/1703'de *Dımaşk'taki Selimiye Medresesi müderrisliğine tayin edildi*. Abdulganî en-Nablusî tasavvufî kişiliği yanında fakih, kelâmcı, müfessir, tarihçi, şair ve edip olarak da tanınır. Bir kısmı küçük risâlelerden oluşan 300'e yakın eser kaleme almıştır. Bunların içinde merkezî yeri tasavvufa dair olanlar teşkil eder. Geniş bilgi ve bibliyografya için bkz. Ahmet Özel, "Nablusî, Abdülganî b. İsmail", *DİA*, XXXII, 268-270. Münâcât için bkz. *en-Nâblusî, Dîvânü'l-hakâik ve mecmû'ur-rakâik*, s. 438-441.

¹² *Halvetiyye tarikatının önderlerinden Muhyiddîn Ebû Muhammed Mustafa b. Kemâlidîn el-Bekrî es-Siddîkî 1099/1688 yılında Dımaşk'ta doğdu, 1162/1749 yılında Kahire'de öldü. Hayatı hakkında geniş bilgi için bkz. Hasan Abdurrahmân Silvâdî, "eş-Şeyh Mustafa el-Bekrî es-Siddîkî Hayâtuh ve âsâruh", s. 197-232; Şiir için bkz. Ahmed Ziyauddin Gümüşhanevî, *Mecmû'atu'l-Ahzâb*, II, 163-165; *Abdurraûf b. eş-Şeyh Muhammed Husnîddîn, Mecmû'atu evrâdi tarîkati'l-Kâsımî el-Halvetiyye el-Câmi'a*, s. 156-161; *Âsım İbrâhîm el-Kiyâlî, Mecmû'atu evrâd ve ahzâbi't-tarîkati'n-Nakşibendiyye*, s. 139-140.*

¹³ Halvetiyye tarikatının Dirdîriyye kolunun kurucusu Mısırlı mutasavvîf, fakih Ebu'l-Berekât Ahmed b. Muhammed b. Ahmed ed-Derdîr el-Adevî 1127/1715 yılında Yukarı Mısır'daki Asyût vilâyetine bağlı Menfelût kasabasında doğdu. Kendisine Dirdîr lakabı verilmiş, daha sonra Ahmed'in oğlu Muhammed ve torunu Ebu'l-Berekât Ahmed de bu lakapla tanınmışlardır. On yaşında iken babasını kaybedince tahsiline devam etmek için Kahire'ye gitti ve Ezher'e girdi. 1160/1747'de Kutbuddin el-Bekrî'nin halifesi ve Halvetiyye'nin Hifniyye kolunun kurucusu Şeyh Şemsuddin Muhammed el-Hifnî'ye intisap etti. Mısır'ın ünlü âlimleri arasına girdi. Hocası Ali es-

1220/1805)¹⁴, Ahmed Hureybe (öl. 1268/1852)¹⁵, Muhammed Osman el-Mîrganî¹⁶ (öl. 1268/1852) ve Ebu'l-Hudâ es-Sayyâdî¹⁷ (öl. 1328/1909) esmâ-i hüsnâ ile münâcât nazmeden mutasavvıf ve şairlerin en önemlileridir.

Saîdî'nin 1189/1775'de vefat etmesi üzerine onun yürüttüğü bütün faaliyetleri Ahmed ed-Derdîr üstlendi. Bu suretle Mâlikîler'in Ezher şeyhi ve Mısır müftüsü oldu; 1201/1786 yılında Kahire'de vefat eden Derdîr, zâviyesinin hazîresinde toprağa verildi. Geniş bilgi ve bibliyografya için bkz. Ahmed Alaeddin Abdülhamid Da'ber, "Derdîr", *DİA*, IX, 168-169. Münâcât için bkz. eş-Şeyh Ahmed ed-Derdîr, *Manzûmetu esmâillâhi'l-husnâ*, s. 3-16.

¹⁴ İbn Budeyr (Bedruddîn) adıyla bilinen muhaddis ve mutasavvıf Muhammed b. Budeyr b. Muhammed b. Mahmûd el-Makdisî'nin hayatı için bkz. Kehhâle, Mu'cemu'l-muellifin, IX, 101. Tamamı 101 beyitten oluşan münâcâtı için bkz. *el-Manzûmetu'l-husnâ fi esmâillâhi'l-husnâ*, mahtut, Tokyo Üniversitesi, *Ma'hedu's-sekâfe ve'd-dirâsâti's-şarkıyye*, Kayıt no: 1701, 38r-40r.

¹⁵ Ahmed Hureybe'nin münâcât şiiri için bkz. *Manzûmetu Esmâillâhi'l-husnâ*, mahtut, Kral Suud Üniversitesi, Kayıt no: 3659.

¹⁶ Hatmiyye/Mirganiyye tarikatının kurucusu Ebû Abdillâh Muhammed Osmân b. Muhammed b. Abdillâh el-Mîrganî 1208/1793-94 yılında Hicaz'da Tâif şehri yakınlarındaki Selâme köyünde doğdu. Yedi yaşında annesini, on yaşında babasını kaybedince Mekke'nin önde gelen âlimlerinden amcası Seyyid Muhammed Yâsîn'in himayesinde büyüdü. Seyrû sülûkunu tamamlayan Mîrganî, yirmi yaşında iken Ahmed b. İdrîs tarafından İdrîsiyye'yi yaymak üzere 1228/1813 yılında Eritre'ye (Etiyopya) gönderildi. Siyasî istikrarsızlığın hüküm sürdüğü ve iç savaşların devam ettiği Func idaresinin son yıllarında Sudan'a gelen Mîrganî önce Nûbe bölgesine gitti. Kunûz, Sukkût ve Mehas'ta birçok mürid edindikten sonra yerine bölgenin önemli şahsiyetlerinden Şerîf İdrîs b. Muhammed'i bırakarak güneyde Dongola şehrine geçti. Burada, aralarında Sivâru'z-Zeheb şerif ailesine mensup Sâlih Sivâru'z-Zeheb'in de bulunduğu pek çok kişi onun müridi oldu. 1230/1815'den 1237/1822 yılına kadar Sudan'da kalan Mîrganî Mekke'ye döndükten sonra şeyhine hizmet etmeyi sürdürdü. Elliye yakın eser kaleme alan ve müritlerine Kur'an ve Sünnet'ten ayrılmamalarını tavsiye eden Mîrganî, Ehl-i sünnet anlayışına bağlı kalmakla birlikte nûr-i Muhammedî ve mehdî fikirlerini önemle savunmuştur. Geniş bilgi ve bibliyografya için bkz. Adem Yerinde, "Mîrganî Muhammed Osman", *DİA*, XXX, 152-154. Münâcât için bkz. *Mecmûu'l-evrâdi'l-kebîr, et-Tarikatu'l-hatmiyye*, s. 12-14.

¹⁷ Rifâî şeyhi Ebu'l-Hudâ Muhammed b. Hasan Vâdî b. Alî es-Sayyâdî er-Rifâî 1850 yılında Hama ile Halep arasındaki Maarratunnu'mân kasabasının Hânşeyhûn köyünde doğdu. Ebu'l-Hudâ künyesiyle tanınır. Küçük yaşta tahsil için Maarratunnu'mân'a gönderildi. 1860'larda Halep müftüsü ve Rifâî şeyhi Bahâuddin er-Ruvvâs'a intisap ederek hilâfet alan Ebu'l-Hudâ 1870 civarında İstanbul'a gitti. 1874'te Halep nakîbüleşraflığına tayin edildi. 1879'da Anadolu kazaskerliği pâyesi verildi. Daha sonra ilmiye rütbelерinin en yüksek mertebesi olan Rumeli Kazaskerliği pâyesini elde etti. 200'ün üzerinde eseri olduğu belirtilen Ebu'l-Hudâ es-Sayyâdî eserlerini Arapça olarak kaleme almış, siyasî nitelikli birkaç kitabı dışında tasavvufî konular üzerinde durmuştur. Bunların büyük bir kısmı Rifâî tarikatı ve Sayyâdî ailesi hakkındadır. Geniş bilgi ve bibliyografya için bkz. Ş. Tufan Buzpınar, "Sayyâdî", *DİA*, XXXVI, 217-218. Tamamı 77

Bu tarz, Fars ve Türk edebiyatlarına da geçmiş ve bu edebiyatlarda çok sayıda münâcât nazmedilmiştir. Nitekim Halil İbrahim Şener, Türk şiirinde ilâhî isimlerin Anadolu sahası dışında kırk altı, Anadolu halk şiirinde yirmi, tekke şiirinde kırk dokuz, divan şiirinde de kırk sekiz ismi kullanılışlarıyla birlikte göstermektedir.¹⁸ Yine Halil İbrahim Şener Arapça, Türkçe, Farsça ve İngilizce'de otuz biri manzum olmak üzere 144 eserin mevcudiyetini tespit etmiştir. Ayrıca türbe, medrese vb. binalarda, hatta Müslümanların kullandığı eşya ve âletlerde bazı isimlerin yer aldığı bilinmektedir. Özellikle cami, müze ve şahısların özel koleksiyonlarında esmâ-i hüsnâ levha ve yazıları hat sanatının nâdide örneklerini teşkil etmektedir.

ed-Dimyâtî ve Esmâ-i Hüsnâ ile Manzum Münâcâtı¹⁹

1	عَلَى نِعَمٍ لَمْ تُحْصَ فِيهَا تَنْزَلًا	بَدَأْتُ بِبِسْمِ اللَّهِ وَالْحَمْدِ أَوْلًا
2	عَلَى نَفْسِهِ إِذْ لَيْسَ يُحْصِيهِ مَنْ تَلَا	فَمِنْهَا تَنْتَاءٌ لِلِإِلَهِ بِنَفْسِهِ
3	عَلَى الْمُصْطَفَى سِرِّ الْوُجُودِ الْمُكَمَّلَا	فَمِنْهَا صَلَاةُ اللَّهِ ثُمَّ سَلَامُهُ
4	تِلَاوَةُ أَسْمَاءِ الْإِلَهِ إِذَا خَلَا	وَمِنْهَا إِذَا حَلَّ أَمْرَ مَا أَهَمَّهُ
5	بِهَا تَنْقِضِي حَاجَاتٍ مَنْ يَتَوَسَّلَا	أَشْرُتُ إِلَى نَظْمٍ لِأَسْمَاءِ رَبِّنَا
6	وَتَسْعِينَ اسْمًا فَضَّلَهَا قَدْ تَحْصَلَا	وَيَعْدُ رَوَيْتَنَا إِنَّ اللَّهَ تَسْنَعُهُ
7	بِأَسْمَائِي الْحُسْنَى أَكُنْ مُتَقَبَّلَا	فَقَالَ إِلَهُ الْعَرْشِ لِلْخَلْقِ ادْعُونِي
8	وَصَابِرًا جَمِيلًا دَائِمًا مُتَقَضَّلَا	فَسَأَلْكَ اللَّهُمَّ أُمَّنًا وَرَحْمَةً
9	فِي الْأَمْنِ يَا (رَحْمَنُ) لَا تُبْقِ مَوْجَلَا	مِنْ (اللَّهِ) أَرْجُو أَمْنًا قَلْبٍ تَوَجَّلَا

beyit olan münâcât için bkz. es-Sayyâdî, *Dîvân (el-Feydu'l-Muhammedî ve'l-mededu'l-Ahmedî)*, s. 8-11.

¹⁸ Halil İbrahim Şener, *Türk Edebiyatında Manzum Esmâü'l-hüsnâlar*, s. 91-115.

¹⁹ Ezher vaizlerinden Şemsuddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed ed-Deyrûtî ed-Dimyâtî (öl. 921/1515) hakkında bilgi için bkz. Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyyetu'l-ârifîn*, II, 227; a. g. müllf., *İdâhu'l-meknûn*, II, 205, 230; ez-Ziriklî, *el-A'lâm*, V, 336; Kehhâle, *Mu'cemu'l-muellifîn*, VIII, 260. *Kasîde-i Dimyâtîyye* adıyla bilinen kasidenin metni için bkz. Ahmed Ziyaeddin Gümüştanevî, *Mecmû'atu'l-ahzâb*, III, 572-575; Mustafa Şukrî, *Süllem-i Münâcât Yahut Kasîde-i Dimyâtîyye Tercümesi, muhtevası*.

- 10 وَكُنْ يَا (رَجِيمٌ) رَاجِمًا ضَعُفَ قُوَّتِي
 11 وَيَا رَبُّ يَا (فَدُوسٌ) كُنْ لِي مُنْزَهًا
 12 وَيَا (مُؤْمِنٌ) هَبْ لِي أَمَانًا مُسَلِّمًا
 13 أَرْزِلْ يَا (عَزِيزٌ) الدَّلَّ عَنِّي فَلَمْ أَرْزَلْ
 14 وَأَصْغِرْ وَضَعْ ذَا الْكَبِيرِ يَا (مُتَكَبِّرٌ)
 15 وَيَا (بَارِئٌ) الأَنْفَاسِ قَدْ بَتَّ مُبْرَأٌ
 16 سَأَلْتُكَ يَا (عَفَّارٌ) عَفَّوًا وَتَوْبَةً
 17 وَهَبْ لِي يَا (وَهَّابٌ) عِلْمًا وَحِكْمَةً
 18 وَبِالْخَيْرِ يَا (فَتَّاحٌ) فَافْتَحْ وَبِالْهُدَى
 19 وَيَا (قَابِضٌ) أَقْبِضْ رُوحَ كُلِّ مُعَانِدٍ
 20 وَيَا (خَافِضٌ) اخْفِضْ قَدْرَ كُلِّ مُعَارِضٍ
 21 بَعِّرْكَ قَدْرِي يَا (مُعِزٌّ) مُعِزُّرٌ
 22 سَمِعْتَ دُعَائِي يَا (سَمِيعٌ) فَكُنْ إِذَا
 23 إِلَيَّ (حَكِيمٌ) أَشْكُو ظِلَامَةً مُعْتَدٍ
 24 (لَطِيفٌ) بِحَالِي رَاجِمٌ لِشَكَايِي
 25 وَلَا زِلْتُ أَهْفُوَ وَالْحَلِيمُ) مُسْتَرْ
 26 (عَفُورٌ) أَقِلِّ وَاعْفِرْ ذُنُوبِي وَعَنْتَرِي
 27 وَأَعْلِلْ مَقَامِي يَا (عَلِيٌّ) فَلَمْ يَزَلْ
 28 (حَفِيطٌ) لِرُوحِي لَا يُوْوِدُّكَ حِفْظُهَا
 29 ذِمَامُكَ حَسْبِي يَا (حَسِيبٌ) فَاحْمِنِي
 10 وَيَا (مَالِكٌ) كُنْ لِي نَصِيرًا وَمَوْلَا
 11 وَلِلشَّرِّ سِلْمًا يَا (سَلَامٌ) مُبَدِّلَا
 12 وَسِثْرًا عَمِيمًا يَا (مُهَيِّبٌ) مُسْبِلَا
 13 بَعِّرْكَ يَا (جَبَّارٌ) مُكْفَا مُجَمَّلَا
 14 وَيَا (خَالِقٌ) اجْعَلْ لِي عَنِ الْخَلْقِ مَعْرَلَا
 15 بِكَ السُّقْمَ عَنِّي يَا (مُصَوِّرٌ) زَوْلَا
 16 وَبِالْقَهْرِ يَا (قَهَّارٌ) خُذْ مَنْ تَحَيَّلَا
 17 وَلِلرِّزْقِ يَا (رَزَّاقٌ) كُنْ لِي مُسَهِّلَا
 18 وَبِالْعِلْمِ كُنْ لِي يَا (عَلِيمٌ) مُفَضِّلَا
 19 وَيَا (بَاسِطٌ) النِّعَمَاءِ زِدْنِي تَجْمُلَا
 20 وَيَا (رَافِعٌ) ارْفَعْنِي عَلَى رَغْمِ مَنْ قَلَا
 21 (مُذِلُّ) فَكُنْ لِلظَّالِمِينَ مُذَلَّلَا
 22 (بَصِيرًا) بِحَالِي رَاجِمًا مُتَّقِبَلَا
 23 هُوَ (الْعَدْلُ) كَمْ أَرْدَى ظَلُومًا وَجَنَدَلَا
 24 (خَبِيرٌ) بِضَعْفِي إِنْ تَضَائِقْتُ حَلَا
 25 وَرَبِّي (عَظِيمٌ) الْعَفْوِ إِنْ زِعْتُ أَمَهَلَا
 26 (شَكُورٌ) فَوَالِ الشُّكْرِ قَلْبِي الْمُعَقَّلَا
 27 بِذِكْرِكَ قَدْرِي يَا (كَبِيرٌ) مُبَجَّلَا
 28 (مُقِيَّتٌ) فَكُنْ لِلْقَوْتِ يَا رَبَّ مُرْسِلَا
 29 وَأَنْتَ (جَلِيلٌ) كُنْ لِقَدْرِي مُجَلَّلَا

- (كريم) العطا يا رب اجزل عطيتي 30 (رقيب) على الأعداء يكفي إذا كلاً
دَعَوْتُ (مُجِيبًا) أَمْرًا مُتَقَبَّلًا 31 كَثِيرَ الْعَطَايَا (وَاسِع) الْجُودِ مُجْزِلًا
وَأَنْتَ (حَكِيمٌ) يَا إِلَهِي فَعَافِنِي 32 (وَدُودٌ) فَكُنْ لِلدُّدِّ فِي الْقَلْبِ مُنْزِلًا
(مَجِيدٌ) فَمَجَّدْ شَرَعَ ذِكْرِي لَدَى الْوَرَى 33 وَيَا (بَاعِثٌ) ابْعَثْ جَيْشَ نَصْرِي مُهْرُولًا
(شَهِيدٌ) عَلَى قَوْمٍ بِمَا كَانُوا مِنْهُمْ 34 فَبِ (الْحَقِّ) خُذْ بِالنَّارِ مِنْهُمْ مَعْجَلًا
وَأَنْتَ وَكَيْلِي يَا وَ(كَيْلٌ) عَلَيُّمْ 35 فَحَسْبِي إِذَا كَانَ (الْقَوِيُّ) مُوَكَّلًا
(مَتِينٌ) فَمَتِّنْ قَوَّتِي وَتَوَلَّنِي 36 فَمَنْ يَا (وَلِيٌّ) مِنْكَ أَوْلَى لِي بِأَوْلَا
حَمِدْتُ (حَمِيدًا) لَمْ يَزَلْ مُتَقَضًّا 37 وَ(مُحْصٍ) لِمَنْ عَادَى مُبِيدًا وَمُخْذِلًا
بَدَأَتْ بِجُودٍ مِنْكَ يَا (مُبْدِي) الْعَطَا 38 وَأَنْتَ (مُعِيدٌ) كَلِمَاتٍ أَوْ خَلَا
وَ(مُخِي) فَوَسِّعْ لِي حَيَاةَ نَفْسِي 39 (مُمِيتٌ) فَعَجِّلْ مَوْتَ خَصْمِي مُنْكَلًا
وَيَا (حَيٌّ) أَحْيِ مَوْتَ قَلْبِي فَلَمْ أَزَلْ 40 بِذِكْرِكَ يَا (قَيُّومٌ) مَا دُمْتُ مُوَصِّلًا
وَيَا (وَاجِدٌ) أَوْجِدْ لَنَا كُلَّ بُغْيَةٍ 41 وَيَا (مَاجِدٌ) مَجِّدْنِي وَكُنْ لِي مُعَوْلًا
وَيَا (وَاجِدٌ) مَالِي سِوَاكَ مُفْرَجٌ 42 وَيَا (أَحَدٌ) فَرَجِّحْ وَقُلْ هَمَّكَ أَنْجَلًا
وَيَا (فَرْدٌ) هَبْ لِي لَا تَذَرْنِي مُفْرَدًا 43 وَيَا (صَمَدٌ) كُنْ لِلْأُمُورِ مُسَهِّلًا
وَيَا (قَادِرٌ) أَهْلِكْ عَدُوِّي بِكَيْدِهِ 44 وَيَا (مُقْتَدِرٌ) أَرِدْ الْكُذُوبَ الْمُقْوَلًا
وَلَا زَالَ ذِكْرِي يَا (مُقَدِّمٌ) فِي الْعَلَا 45 وَذَكِّرْ عَدُوِّي يَا (مُؤَخَّرٌ) أَسْفَلًا
إِلَى السَّبْقِ قُلْ يَا (أَوَّلٌ) أَنْتَ أَوْلُ 46 وَيَا (أَخْرُ) اخْتِمْ لِي أُمُوتَ مُهْلَلًا
وَأَظْهَرِ إِلَهِي الْحَقَّ إِنَّكَ (ظَاهِرٌ) 47 وَيَا (بَاطِنٌ) بَطِّلْ لِمَنْ كَانَ مُبْطِلًا
وَيَا (وَالِيًا) أَصْلِحْ وُلاةَ الْأَنْعَامِ إِذْ 48 يَسْبِرُونَ يَا (مُنْتَعَالٌ) بِالْعَدْلِ وَالْعَلَا
وَيَا (بِرٌّ) اغْمِرْنِي بِبِرِّكَ وَانْقِنِي 49 زَوْلًا يَا (تَوَابٌ) تُبِّ وَتَقَبَّلًا

- 50 وَ(مُنْتَقِمٌ) رَبِّي أَنْتَقِمَ لِي مِنَ الْعِدَى وَجُدْ وَاعْفُ عَنِّي يَا (عَفُوٌّ) تَفَضُّلاً
- 51 وَكُنْ بِي رُؤُفًا يَا (رُؤُوفٌ) وَمُسْعِفًا وَلَا زِلْتَ لِي يَا (مَالِكُ الْمُلْكِ) مَعْفُلاً
- 52 وَأَفْرَعْ عَلَيَّ (ذَا الْجَلَالِ) جَلَالَةً فَجُودُكَ (بِالْإِكْرَامِ) مَا زَالَ مُهْطَلاً
- 53 وَيَا (مُقْسِطٌ) ثَبِّتْ عَلَيَّ الْفِسْطَ نَبِيَّتِي وَيَا (جَامِعٌ) اجْمَعْ لِي رِضًا سَائِرِ الْمَلَأِ
- 54 (عَنِّي) فَوَالِ الْفَقْرِ عَنِّي بِالْعَنَى وَ(مُعْنِي) فَأَعِزِّبْ لِلْفَقَاعَةِ مِنْهَا
- 55 وَيَا (مَانِعٌ) امْنَعْنِي عَنِ السُّوءِ وَاحْنِنِي وَ(ضَارٌّ) كُنْ لِلْحَاسِدِينَ مُنْكَلاً
- 56 وَيَا (نَافِعٌ) انْفَعْنِي بِعِلْمِكَ وَاهْدِنِي وَ(نُورٌ) كُنْ لِلنُّورِ فِي الْقَلْبِ مُشْعِلاً
- 57 إِلَى الْحَقِّ يَا (هَادِي) اهْدِنِي بِبِدَائِعِ مِنْ الْعِلْمِ زِدْنِي يَا (بَدِيعٌ) التَّوَصُّلاً
- 58 وَأَبِقِ الْهُدَى فِي الْقَلْبِ يَا (بَاقِي) وَكُنْ لِعِلْمِ النَّهَى يَا (وَارِثٌ) لِي مُوَصِّلاً
- 59 عَلَى الرُّشْدِ ثَبِّتْ يَا (رَشِيدٌ) عَزَائِمِي عَلَى الصَّبْرِ هَبْ لِي يَا (صَبُورٌ) تَجَمُّلاً
- 60 بِأَسْمَانِكَ الْحُسْنَى دَعْوَتِكَ يَا اللَّهُ وَجِئْتُ بِهَا يَا خَالِقِي مُتَوَسِّلاً
- 61 وَمُبْتَهَلاً رَبِّي إِلَيْكَ بِفَضْلِهَا وَأَرْجُو بِهَا كُلَّ الْمُرَادِ مُوَمَّلاً
- 62 فَقَابِلْ إِلَهِي بِالرِّضَا مِنْكَ وَاعْنِنِي صُرُوفَ زَمَانِي مُكْثِرًا وَمُقَلَّلاً
- 63 وَجُدْ وَاعْفُ وَارْحَمْ وَاكْفِبْ وَأَنْصُرْ عَلَيَّ الْعِدَا وَثَبِّ وَأَهْدِ وَأَصْلِحْ كُلَّ شَيْءٍ تَخَلَّلاً
- 64 وَكُنْ يَا إِلَهِي مُسْتَجِيبًا دُعَاءَنَا وَأَجْزِلْ لَنَا التَّعْمَاءَ مِنْكَ تَفَضُّلاً
- 65 وَنَسْأَلُ رَبِّي أَنْ يُثَبِّتَ دِينَنَا عَلَيْنَا وَيَهْدِينَا الصِّرَاطَ الْمَطْوِلاً
- 66 وَأَنْ يَعْفُوَ عَنَّا مِنْهُ وَتَفَضُّلاً وَيَحْشُرَنَا فِي زُمْرَةِ الْمُصْطَفَى مَلَأَ
- 67 عَلَيْهِ صَلَاةُ اللَّهِ مَا هَبَّتِ الصَّبَا وَمَنَاخَ طَيْرٍ فَوْقَ غُصْنٍ وَجَلَّلاً
- 68 وَسَلِّمْ إِلَهِي بِكُرَّةٍ وَعَشِيَّةٍ عَلَى الْمُصْطَفَى أَرْكَى سَلَامٍ وَأَكْمَلَا
- 69 وَآتِهِ يَا رَبَّ الْوَسِيلَةَ وَأَجْزِهِ بِأَفْضَلِ مَا تَجْزِي نَبِيَّتَنَا وَمُرْسَلَا

كَذَٰلِكَ الْآيَاتِ وَالْآلِ وَالصَّحْبِ كُلَّهُمْ 70 وَيَعْبُدُ فَحَمْدُ اللَّهِ حَتْمًا وَأَوْلَا

1-Öncelikle Allah'ın ismiyle başlar, Kur'an-ı Kerim'de ihsan buyurulan hadsiz hesapsız nimetlere hamd ve sena ederim.

2-Allah'ın ihsan buyurduğu bu nimetlerden birisi de bizzat Allah Teâlâ'nın kendisini medih ve senasıdır ki, bu nimet ve senayı okuyanlar bunları asla sayıp dökemezler.

3-Bu yüce ve sonsuz nimetlerden birisi de Allah Teâlâ'nın varlığın sırrı ve bütün kemal sıfatlarla mücehhez Yüce Peygamber'e salat ve selamıdır (ki biz bu salat ve selam ile Allah Teâlâ'ya ve O'nun yüce peygamberine yakınlık elde ederiz).

4-Yine bu değerli nimetlerden biri de insana hüznün ve keder indiği zaman Yüce Mevla'nın isimlerini herkesten uzak ve yalnız bir şekilde tilavet etmesidir (ki bu yolla insanın gam ve kederi zail olmaktadır).

5-Yüce Mevla'nın Esmâ-i Hüsna'sına bir kasidede işaret eyledim ki, bu isimlerle tevessül edip yakaranların bütün ihtiyaçları giderilip yok olur.

6-Artık bilinsin ki, Allah Teâlâ'nın, fazilet ve yüceliği (görülen ve görülmeyen her şeyle) tahakkuk eden doksan dokuz isminin olduğunu beyan ederiz.

7-Arşın ilahı, yarattıklarına demiştir ki: Bana güzel isimlerimle dua ediniz, ben de duanızı kabul (ederek her türlü ihtiyacınızı giderip sıkıntılarınızı def) edeyim.

8-Ey Allah'ım! Senden (iki cihanda) emniyet ve rahmet, fazl ve kereminden sürekli bir sabr-ı cemil niyaz ederiz.

9-Ben Yüce Allah'tan, korku ile dolu kalbim için emniyet ve güven dilerim. Verdiğin güvenle bende hiçbir korku ve endişe bırakma ey Rahman (olan Allah'ım).

10-Gücümün zayıflığına karşı sen merhamet et ey Rahîm (olan Allah'ım). Bana yardımcı ve sığınmak ol ey (her şeyin sahibi) Mâlik (olan Allah'ım).

11-Ey (bütün noksan sıfatlardan münezze) Kuddûs (olan Allah'ım), beni şerlerden münezze ve beri kıl ey rabbim. Kötülük ve hatalarımı iyiliğe çevirip beni kusur ve ayıplardan salim kıl ey Selâm (olan Allah'ım).

12-Ey (kullarını korku ve kötülüklerden emin kılan) Mü'min (olan Allah'ım), en büyük saadet olan iki cihan emniyetini bana bağışla, beni (dünya ve ahirette rezil ve rüsva olmaktan) geniş perdenle koruyup kolla ey Müheymin (olan rabbim).

13-Zillet ve aşağılanmışlığı benden gider ey (kâdir-i mutlak olan) Aziz (Allah'ım), böylece ben aciz kulun senin yardım ve lütfuna nail ve senin lütuf ve kereminle saygın biri olayım ey (her dilediğini gücü ile yerine getiren) Cebbâr (olan Allah'ım).

14-Ey (azameti akıl ve hayale sığmayan) Mütekebbir (olan rabbim), kibire bulaşmış kimseleri hakir ve zelil eyle, beni kibre bulaşmış bu kimselerin şerrinden emin ve uzak eyle ey (kâinatı yoktan var eden) Hâlik (olan Allah'ım).

15-Ey (yaratılmışlara) nefes (bahşeden) Bârî (olan Allah'ım), ben derdimi sana havale eyledim, benim derdime derman ol ve şifamı ver ey (bütün varlığı en güzel şekilde tertip ve düzene koyan) Musavvir (olan rabbim).

16-Ey (günahları örten ve çok mağfiret eden) Gaffâr (rabbim), senden affımı ve tövbemin kabulünü dilerim, (her şeye, her istediğini yapacak surette, galip ve hâkim olan) Kahlâr rabbim, hile ile zarar vermek isteyenleri kahrınla çekip al.

17-(Karşılıksız hibeler veren, çok fazla ihsan eden) Vehhâb (Allah'ım), bana bilgi ve hikmet bağışla, (bütün mahlûkatın rızkını veren ve ihtiyacını karşılayan) Rezzâk (Allah'ım), benim rızık teminimi kolaylaştır.

18-(Her türlü müşkülleri açan ve kolaylaştıran, darlıktan kurtaran) Fettâh (rabbim), bana hayırlı kapılar aç, (gizli açık, geçmiş, gelecek, her şeyi en ince detaylarına kadar bilen) Alîm (rabbim), göstereceğin doğru yol ve bilgi ile beni başkalarına üstün kıl.

19-(Dilediğine darlık veren, sıkı, daraltan) Kâbid (olan Allah'ım), hakkı inkâr edenlerin ruhlarını kabzeyle, (dilediğine bolluk veren, açan, genişleten) Bâsit (olan rabbim), bana verdiğin iyilikleri artır.

20-(Dereceleri alçaltan) Hâfid (rabbim), hakka muhalefet edenlerin mertebelerini alçalt, (şeref verip yükselten) Râfi' (rabbim), bana buğzeden düşmanlarıma karşı benim derecemi yükselt.

21-(Dilediğini aziz eden, izzet veren) Muizz (Allah'ım), benim derecemi muazzez eyle, (dilediğini zillete düşüren) Muzil (rabbim), zalimleri zillete düşür.

22-(Her şeyi en iyi işiten) Semî' (Allah'ım), duamı işitiyorsun, öyleyse (gizli açık, her şeyi en iyi gören) Basîr adıyla halimi görüp bana merhamet et, dualarımı ve tövbelerimi kabul eyle.

23-Düşmanlarıma bana yaptıklarını (mutlak hâkim, hakkı batıldan ayıran, hikmetle hükmeden) Hakem (olan Allah'a) şikâyet ediyorum, (mutlak adil, çok adaletli) Adl (olan Allah'ım) nice zalim ve acımasızları yerle yeksan etmiştir.

24-(Lütuf ve ihsan sahibi olan, bütün incelikleri bilen) Latîf (rabbim) bana lütfuyla muamele eder ve benim şikâyetlerime rahmetiyle karşılık verir, (olmuş olacak her şeyden haberdar) Habîr (Allah'ım) benim zayıflığımı bilir ve dara düşersem müşkülâtımı halleder.

25-Ben hep nefsiime uydum ve uymaktayım, oysa (cezada acele etmeyen, yumuşak davranan) Halîm (rabbim) benim suçlarımı hep örtmektedir, ben günah işledikçe (büyüklükte benzeri olmayan, pek yüce) Azîm (rabbim) beni hemen cezalandırmak yerine bana affıyla muamele edip (tövbe için) zaman tanımaktadır.

26-Ey (affı, mağfireti bol) Gafûr (Allah'ım), günahlarımı ve hatalarımı bağışla, (az amel çok sevap veren) Şekûr (rabbim), kalbimde sana şükürü daim kıl ve beni şükredenlerden eyle.

27-Ey (yüceler yücesi, çok yüce) Alî (Allah'ım), her iki cihanda benim derecemi yüksek kıl, (büyüklükte benzeri olmayan, pek büyük) Kebîr (rabbim), senin yüceliğin sayesinde benim derecem de yüce olsun.

28-(Her şeyi koruyucu olan) Hafîz (Allah'ım), benim ruhumu kötülüklerden ve cezadan korumak sana ağır gelmez, (her yaratılmışın rızkını, gıdasını veren, tayin eden) Mukîr (rabbim), benim kalbime güç ve kuvvet ver.

29-Ey (kulların hesabını en iyi gören) Hasîb (Allah'ım), senin verdiğin güvenlik ve emniyet bana yeter, beni koru, sen (celal ve azamet sahibi olan) Celîl'sin, benim her iki cihanda şanıma yüce kıl.

30-(Keremi, lütuf ve ihsanı bol, karşılıksız veren, çok ikram eden) Kerîm (Allah'ım), ey rabbim, bana verdiğin ihsanları artır, sen (her varlığı, her işi her an görüp, gözeten, kontrolü altında tutan ve) nefis gibi bana düşmanlık eden düşmanlarıma karşı Rakîb'sin, bu düşmanlıklar arttığı zaman sen bana yetersin.

31-Bana dua ediniz diye emreden, bu duaya icabet eden ve karşılık veren, ihsanı bol, kerem ve lütfu geniş Allah'a dua ediyorum.

33-(Her türlü övgüye layık bulunan) Mecîd'sin sen ey Allah'ım, halk nezdinde benim adımı övgü ile andır, (ölüleri dirilten) Bâ'is rabbim, bana yardım askerlerini tez gönder.

34-(Her zaman her yerde hazır ve nazır olan) Şehîd Allah'ım, sen herkesin neler yaptığını iyi bilensin, (varlığı hiç değişmeden duran, var olan, hakkı ortaya çıkaran) Hakk adıyla düşmanlarımdan intikamımı tez al.

35-(Kendisine tevekkül edenlerin işlerini en iyi neticeye ulaştıran) Vekîl (Allah'ım), sen insanlara karşı benim vekilimsin, zaten (kudreti en üstün ve hiç azalmayan) Kavî rabbimin bana vekâleti de kâfidir.

36-(Kuvvet ve kudret kaynağı, pek güçlü) Metîn (Allah'ım), beni daha güçlü kıl ve düşmanlarıma karşı koru, (inanınların dostu, onları sevip yardım eden) Vefî rabbim, senden daha iyi dost ve yardımcı kim olabilir ki!

37-(Her türlü hamd ve senaya layık olan) ihsanı hep bol Hamîd ve düşmanı yok edip zillate düşüren (yarattığı ve yaratacağı bütün varlıkların sayısını bilen) Muhsî Allah'a hamdederim.

38-Kâinatı (maddesiz, örneksiz yaratan) Mübdi' (Allah'ım), senin lütuf ve kereminle dua ve niyaza başladım, (mutluluk, nimet, şeref, meziyet, sıhhat ve afiyet gibi) elimizden giden her şeyi (yarattıklarını yok edip, sonra tekrar diriltecek olan) Mu'îd adıyla bizlere tekrar ver.

39-Ey (İhya eden, dirilten, can veren) Muhyî (Allah'ım), bana rızkı bol ve geniş bir hayatı yaşamamı nasip eyle, ey (her canlıya ölümü tattıran) Mümîr rabbim, hasmımın ölümünü hızlandırıp acilen helak eyle.

40-Ey (ezelî ve ebedî hayat sahibi) Hayy (Allah'ım), kalbimden korkuyu giderip emniyet ihsan eyle, (varlıkları diri tutan, zatı ile kaim olan) Kayyûm (rabbim), ben yaşadıkça seni (ve bana verdiğin nimetleri ve sana itaati) hep anayım.

41-(Kendisinden hiçbir şey gizli kalmayan, istediğini, istediği vakit bulan ve müstağni olan) Vâcid (rabbim), bize senin rızan olan her nimeti ihsan eyle, (kadri ve şanı büyük, keremi, ihsanı bol olan) Mâcid (Allah'ım), beni her türlü şerefle şereflendir, benim dayanağım ol.

42-(Zat, sıfat ve fillerinde benzeri ve ortağı olmayan, tek olan) Vâhid ve Ehad (Allah'ım), benim senden başka kurtarıcım yok, beni sıkıntılarımdan kurtar ve "dertlerin bitti" de.

43-(Hem zâtında hem de sıfatlarında eşi ve benzeri olmayan) Ferd (rabbim), bana lütfet ve yalnız bırakma, (hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, herkesin muhtaç olduğu) Samed (Allah'ım), her türlü işimi kolaylaştır.

44-(Dilediğini dilediği gibi yaratmaya muktedir olan) Kâdir (Allah'ım), düşmanımı kendi hilesiyle helak et, (dilediği gibi tasarruf eden, her şeyi kolayca yaratan kudret sahibi) Muktedir (rabbim), insanlara fiil ve sözleriyle zarar veren yalancı münafıkları tarumar eyle.

45-(Dilediğini, öne alan, yükselten) Mukaddim (Allah'ım), benim adım ve şanımlı yüce olsun, (dilediğini sona alan, erteleyen, alçaltan) Muahhir (rabbim), düşmanımın adı ve şanı ise zelil ve alçak olsun.

46-(Ezeli olan, varlığının başlangıcı olmayan) Evvel (Allah'ım), bana "razı olduğum kullarımla önündesin" de, (ebedi olan, varlığının sonu olmayan) Âhir (rabbim), bana senin adını tekrar ederek ölmeyi ve hüsn-i hâtime nasip eyle.

47-Hak ve adaleti ortaya çıkar ey rabbim, çünkü sen (varlığı açık, aşikâr olan, kesin delillerle bilinen) Zâhir'sin, hakkı iptal edeni de tarumar eyle ey (akılların idrak edemeyeceği, yüceliği gizli olan) Bâtin (Allah'ım).

48-Ey (bütün kâinatı idare eden) Vâlî (rabbim), halkın işlerini yürütenleri ıslah eyleyip düzgün ve salih kıl ki, adalet ve yücelikle hareket etsinler ey (son derece yüce olan) Müteâlî (Allah'ım).

49-Ey (iyilik ve ihsanı bol, iyilik ve ihsan kaynağı) Berr (rabbim), beni hep iyilik ve ihsanına gark eyle, ey (tövbeleri kabul edip, günahları bağışlayan) Tevvâb (Allah'ım), benim tövbemi kabul et ve salih kullarımla arasına kat.

50-Düşmanlarımdan benim intikamımı al ey (zalimlerin cezasını veren, intikam alan) Müntakim (rabbim), ey (affi çok olan, günahları affetmeyi seven) Afûv (Allah'ım), bana kereminle lütfet ve günahlarımı bağışla.

51-Ey (çok merhametli, pek şefkatli) Raûf (rabbim), beni rahmetinle esirge, benim her daim sığınağım ol ey (mülkün, her varlığın sahibi) Mâlikü'l-mülk (Allah'ım).

52-(Celal, azamet ve pek büyük ikram sahibi) Allah'ım, benim üzerime şeref ve saygınlığı bir yağmur gibi yağdır, kerem ve lütfun yağmur gibi beni kaplasın.

53-Ey (her işi birbirine uygun yapan) Muksit (rabbim), benim niyetimi adalet, doğruluk ve istikamet üzere sabit kıl, (mahşerde her mahlûkatı bir araya toplayan) Câmi' (Allah'ım), diğer bütün insanların benden razı olmasını nasip eyle.

54-(Her türlü zenginlik sahibi, ihtiyacı olmayan) Ganî (rabbim), her türlü zenginliği vererek benden fakirliği gider, bana kanaat etmeyi bir kaynak olarak sevdir ey (müstağni kılan, ihtiyaç gideren, zengin eden) Muğnî (Allah'ım).

55-Ey (dilemediği şeye mani olan, engelleyen) Mâni' (rabbim), bana gelecek kötülükleri engelle ve beni koru, haset edenleri de darmadağın et ey (elem ve zarar verenleri yaratan) Dârr (Allah'ım).

56-(Fayda veren şeyleri yaratan) Nâfi' (rabbim), beni ilminden yararlandır, doğru yolu göster, kalbimi aydınlatan bir nur ol ey (âlemleri nurlandıran, dilediğine nur veren) Nûr (Allah'ım).

57-Ey (hidayet veren) Hâdî (rabbim), bana (tefsir, hadis, fıkıh gibi) güzel ilimlerle doğru yolu göster, bu ilimleri tahsile devam ederek ilim ve kemalimi artır ey (eşi ve benzeri olmayan güzellik sahibi, eşsiz yaratan) Bedî' (Allah'ım).

58-Kalbimde hidayeti sabit kıl ey (varlığının sonu olmayan, ebedi olan) Bâkî (rabbim); gerçek ilme beni ulaştır ey (her şeyin asıl sahibi olan) Vâris (Allah'ım).

59-Dua ve gayretlerimi rüşd ve hidayet üzere sabit kıl ey (irşada muhtaç olmayan, doğru yolu gösteren) Reşîd (rabbim), bana sabra karşı güzel bir dayanıklılık bahşeyle ey (ceza vermede acele etmeyen) Sabûr (Allah'ım).

60-Sana senin güzel isimlerinle dua ve niyaz eyliyor ve sana bu isimlerle yakarıyorum ey efendim ve yaradanım!

61-Sana bu isimlerinle yalvarıyorum rabbim, bu isimlerin hürmetine bütün arzuların gerçekleşmesini diliyorum.

62-Kendinden bir hoşnutlukla mukabelede bulun rabbim, bizi az veya çok zamanın bela ve musibetlerinden koru Allah'ım.

63-Bize lütfunu ve nimetini esirgeme, merhamet edip affeyle, düşmanlarımıza karşı yardım et, tövbelerimizi kabul eyle, bize yet, doğru yolu göster, din ve dünya adına yolunda gitmeyen işlerimizi sen düzelt rabbim.

64-Dualarımıza icabet eyle rabbim, bize lütfun sayesinde nimetlerinden bolca ver.

65-Allah'tan, dinimiz İslam'ı ilelebet üstümüzde sabit kılmasını, bizleri Hz. Muhammed tarafından uzun uzadıya açıklanan şeriat yoluna ulaştırmasını,

66-Kendisinden bir lütuf ve iyilik olarak bizleri affetmesini, bizleri Hz. Muhammed Mustafa'nın ümmetinden biri olarak haşretmesini dileriz.

67-Saba rüzgârı estiği sürece, kuşlar dalın üstünde cıvıldaşıp Allah'ı zikrettikçe Allah'ın salâtı Hz. Muhammed'in üzerine olsun.

68-Yaratılmışların en hayırlısı Peygamber efendimize sabah akşam salat ve selam eyle Allah'ım.

69-Ona Makam-ı Mahmûdu ver, bir peygamber ve nebiye vereceğin şeyin en güzelini ona ver Allah'ım.

70-Peygamberlere, âl ve ashâbın hepsine aynı şekilde ihsanda bulun Allah'ım. Her şeyin başında ve sonunda hamd Allah'a mahsustur.

SONUÇ

Esmâ-i hüsnâ Allah'ın isimleri için kullanılan bir tabir olup, ismin çoğulu olan esmâ kelimesi ile "güzel, en güzel" anlamındaki hüsnâ kelimesinden oluşur. Kur'an'da Esmâ-i hüsnâ terkibi dört ayette yer alır. Özellikle A'râf Sûresi'nin 180. Ayetinde en güzel isimlerin Allah'ın olduğu belirtilip bu isimlerle Allah'a dua edilmesi emredilmektedir. Esmâ-i hüsnânın sayısı Ebû Hureyre'den nakledilen hadise dayanılarak doksan dokuz olarak belirlenmiştir.

Esmâ-i hüsnâ'nın anlamını şerh ve izah eden pek çok mensur eserin yanı sıra, şairler de bu güzel isimlerle Allah'a münâcâtta bulunmuşlardır. Esmâ-i hüsnâ ile münâcât geleneği Arap edebiyatında başlamış, daha sonra Türk ve Fars edebiyatlarında da manzum münâcâtlar yazılmıştır. Arap edebiyatında Ebû İmrân el-Fâsî (öl. 430/1039) ile başladığını düşündüğümüz Esmâ-i hüsnâ ile manzum münâcât geleneği daha sonraki dönemlerde de sürdürülmüş olup Abdulkâdir Geylânî (öl. 561/1166), Şemsuddîn ed-Dimyâtî (öl. 921/1515), Abdulganî en-Nâblusî (öl. 1143/1731), Mustafa el-Bekrî es-Sıddîkî (öl. 1162/1749), Ahmed ed-Derdîr (öl. 1201/1786), Muhammed b. Budeyr (öl. 1220/1805), Ahmed Hureybe (öl. 1268/1852), Muhammed Osman el-Mîrganî (öl. 1268/1852) ve Ebu'l-Hudâ es-Sayyâdî (öl. 1328/1909) esmâ-i hüsnâ ile münâcât nazmeden mutasavvıf ve şairlerin en önemlileridir.

KAYNAKLAR

- Abdulkâdir el-Cîlânî, *Dîvânu Abdilkâdir el-Cîlânî*, nşr. Yûsuf Zeydân, Beyrut, 1989.
- Abdullâh Kennûn, *Zikreyâtu meşâhîri ricâli'l-Mağrib*, I-III, ed-Dâru'l-Beydâ, 1430/2010.
- Abdurraûf b. eş-Şeyh Muhammed Husniddîn, *Mecmû'atu evrâdi tarîkati'l-Kâsimî el-Halvetiyye el-Câmi'a*, Baskı yeri yok, 1432.
- Adem Yerinde, "Mirganî Muhammed Osman", *DîA*, XXX, 152-154.
- Ahmed Alaeddin Abdülhamid Da'ber, "Derdîr", *DîA*, IX, 168-169.
- Ahmed ed-Derdîr, *Manzûmetu esmâillâhi'l-husnâ*, nşr. es-Seyyid Vâsîf Ahmed Fâdil Kâbulî, Dâru'l-Kâbulî li'n-neşr, 1424.
- Ahmed Hureybe, *Manzûmetu Esmâillâhi'l-husnâ*, mahtut, Kral Suud Üniversitesi, Kayıt no: 3659.
- Ahmed Ziyaeddin Gümüşhanevî, *Mecmû'atu'l-Ahzâb*, I-III, İstanbul, 1311.
- Ahmet Özel, "Nablusî, Abdülğani b. İsmail", *DîA*, XXXII, 268-270.
- Âsım İbrâhîm el-Kiyâlî, *Mecmû'atu evrâd ve ahzâbi't-tarîkati'n-Nakşibendiyye*, baskı yeri ve tarih yok.
- Bağdathî İsmail Paşa, *Hediyyetu'l-ârifîn*, I-II, İstanbul, 1951-1955.
- , *İdâhu'l-meknûn*, İstanbul, I-II, 1945-1947.
- Bekir Topaloğlu, "Esmâ-i Hüsnâ", *DîA*, XI, 404-418.
- ed-Debbâğ Ebû Zeyd Abdurrahmân b. Muhammed, *Me'âlimu'l-îmân fî ma'rifeti ehli'l-Kayravân*, I-III, nşr. İbrâhîm Şebbûh, Kahire, 1968.
- Halil İbrahim Şener, *Türk Edebiyatında Manzum Esmâü'l-Hüsnâlar*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1985.
- Hasan Abdurrahmân Silvâdî, "eş-Şeyh Mustafa el-Bekrî es-Siddîkî Hayâtuh ve âsâruh", *Mecelletu Câmi'atu'l-Kuds el-Meftûha li'l-ebhâs ve'd-dirâsât*, Yıl 2010, Sayı 18, s. 197-232.
- İbn Beşkuvâl Ebu'l-Kâsım Halef b. Abdilmelik, *es-Sıla*, nşr. es-Seyyid İzzet el-Attâr el-Huseynî, I-II, Kahire, 1374/1955.
- İbn Budeyr (Bedruddîn), *el-Manzûmetu'l-husnâ fî esmâillâhi'l-husnâ*, mahtut, Tokyo Üniversitesi, Ma'hedu's-sekâfe ve'd-dirâsâti's-şarkiiyye, Kayıt no: 1701, 38r-40r.
- İbn Ferhûn el-Mâlikî, *ed-Dîbâcu'l-muzheb fî ma'rifeti a'yâni ulemâi'l-mezheb*, I-II, Muhammed el-Ahmedî Ebu'n-Nûr, Kahire, tsz.
- İsmâîl b. es-Seyyid Muhammed Saîd el-Kâdirî, *el-Fuyûdâtu'r-rabbâniyye fî'l-meâsir ve'l-evrâdi'l-kâdirîyye*, Kahire, tsz.

Kehhâle Omer Ridâ, *Mu'cemu'l-muellifin*, 1-V, Beyrut, 1376/1957.

el-Kindî Ebû Omer Muhammed b. Yûsuf, *el-Vulât ve'l-kudât*, nşr. *Rhuvon Guest*, Beyrut, 1908.

Mahlûf Muhammed b. Muhammed b. Omer Kâsım, *Şeceretu'n-nûri'z-zekiyye fî tabakâti'l-mâlikîyye*, 1-II, nşr. Abdülmecîd Hayâlî, Beyrut, 1424/2003.

Muhsin Macit, "Münâcât", *DİA*, XXXI, 563-565.

Mustafa Şukrî, *Süllem-i Münâcât Yahut Kasîde-i Dimyâtiyye Tercümesi*, İstanbul, 1324.

en-Nâblusî, *Dîvânu'l-hakâik ve mecmûu'r-rakâik*, Mısır, 1306.

es-Sayyâdî Muhammed Ebu'l-Hudâ, *Dîvân* (el-Feydu'l-Muhammedî ve'l-mededu'l-Ahmedî), İstanbul, 1298.

Süleyman Uludağ, "Abdülkadir-i Geylânî", *DİA*, 1, 234-239.

Ş. Tufan Buzpınar, "Sayyâdî", *DİA*, XXXVI, 217-218.

et-Tirmizî Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre, *el-Câmi'u's-sahîh*, 1-V, nşr. Ahmed Muhammed Şâkir, Kahire, 1398/1978.

Yusuf Şevki Yavuz, "Tevesül", *DİA*, XII, 6-8.

ez-Zeccâcî Ebu'l-Kâsım Abdurrahmân b. İshâk, *İştikâku esmâillâh*, nşr. Abdülhuseyn el-Mubârek, Beyrut, 1406/1986.

ez-Ziriklî, Hayruddîn, *el-A'lâm*, 1-XI, Beyrut, tsz.